

การวิจัยและการค้นคว้าที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในประเทศที่พอจะเกี่ยวข้องกับปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์มีผู้ทำการวิจัยไว้มาก อาจนำมาศึกษาและเป็นแนวทางประกอบการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

อารีรัตน์ สุภเมธี¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี" การวิจัยครั้งนี้วิจัยโดยส่งแบบสอบถาม ตามนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต รวม 8 โรงเรียน ผลของการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนส่วนมากเคยไปศึกษาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์นอกสถานที่เพียงปีละครั้งและไม่เคยไปเลย นักเรียนส่วนน้อยที่ไปปีละ 2 - 3 ครั้ง การศึกษานอกสถานที่ที่โรงเรียนจัด นักเรียน 90 % ไปร่วมการศึกษานอกสถานที่ด้วยทุกครั้ง มีนักเรียนจำนวนน้อยที่ไม่เคยไปร่วมด้วยเลย ระยะเวลาในการไปศึกษาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ส่วนมากไปวันเดียวกั๊บบางโรงเรียนใช้เวลาในเรื่องนี้น้อยมากและไปอย่างรีบเร่ง นักเรียนไม่มีโอกาสศึกษาได้ทั่วถึง พาหนะเดินทางไม่สะดวกพอ นอกจากนี้มีนักเรียนประมาณ 70 % อยากให้ทางโรงเรียนจัดการศึกษานอกสถานที่เพิ่มขึ้น โรงเรียนต่าง ๆ ยังไม่ได้ทำการวัดผลทุกครั้งที่กลับจากการศึกษาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์นอกสถานที่ แต่ส่วนใหญ่ทำการวัดผลโดยการเขียนรายงาน

---

¹อารีรัตน์ สุภเมธี, "การศึกษาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2505)

พรพามาต ทัตตานนท์² ได้ทำการสำรวจเรื่อง "ปัญหาการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2" โดยส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2 ของโรงเรียนมัธยมในจังหวัดพระนครรวม 2 โรงเรียน ในแบบสอบถามนี้ ได้ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและทัศนคติต่อการเรียนวิชาในหมวดสังคมศึกษา รวมทั้งได้ชี้ปัญหาที่ทำให้การเรียนวิชานี้ไม่ได้ผลดีด้วย ผลการสำรวจปรากฏว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2 ส่วนใหญ่ชอบวิชาในหมวดสังคมศึกษา ขณะที่เรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่ชอบวิชาประวัติศาสตร์มากที่สุด เพราะนักเรียนสอบได้คะแนนดี ซึ่งนักเรียนเหล่านั้นให้เหตุผลว่า ที่สอบได้คะแนนดีเพราะอาจารย์สอนเข้าใจดี นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ชอบวิชาหน้าที่พลเมือง เพราะนักเรียนสอบได้คะแนนไม่ดี ซึ่งนักเรียนเหล่านั้นให้เหตุผลว่า ที่สอบได้คะแนนไม่ดีเนื่องจากไม่เข้าใจสิ่งที่อาจารย์สอน นักเรียนหญิงชอบวิชาศีลธรรม ปานกลาง นักเรียนชายชอบวิชาภูมิศาสตร์ปานกลาง และไม่มีวิชาในหมวดสังคมศึกษาที่นักเรียนไม่ชอบเลย

จิตบุญรวม เถาว์วัฒนา³ ได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับ "ปัญหาและอุปสรรคในการสอน วิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถาม ตามครู และนักเรียน ในโรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนสาธิต และโรงเรียนในโครงการปรับปรุงของกรมวิสามัญศึกษา รวม 10 แห่ง ผลปรากฏว่า

1. ครูมีบุคลิกลักษณะไม่ดี ครูหรือใจก็เกินไป ไม่เห็นอกเห็นใจนักเรียน ใ้ทำงานท่ามากหรือน้อยเกินไป และครูขาดความรู้บางอย่าง เช่น กฎหมาย

²พรพามาต ทัตตานนท์, "ปัญหาการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2506).

³จิตบุญรวม เถาว์วัฒนา, "การสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการสอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508).

2. ครูมีงานสอนมากเกินไป จึงไม่มีเวลาเตรียมการสอน และมีการอบรมครู
วิชาสังคมศึกษาน้อยเกินไป วิธีสอนของครูไม่ดีเท่าที่ควร

3. โรงเรียนมีอุปกรณ์การสอนน้อยและไม่เหมาะสม

4. เวลาเรียนสังคมศึกษามีน้อย กิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงน้อย โรงเรียน
ไม่มีชุมนุมสังคมศึกษา

5. คะแนนของวิชาสังคมศึกษาน้อยเกินไป

6. เนื้อเรื่องบางตอนละเอียดและยากเกินไป

7. แบบเรียนไม่เหมาะสม เช่น บางตอนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่มี
ภาพประกอบ หรือมีน้อยเกินไป ไม่มีแบบฝึกหัดสำหรับนักเรียนและล่ามมัย

8. เวลาเรียนไม่เหมาะสม เช่น จำนวนชั่วโมงน้อยเกินไป

9. นักเรียนไม่ชอบเรียนวิชาสังคมศึกษา ปัญหาอื่นจึงตามมา เช่น ทำงาน
ไม่ทัน ไม่ติดตามข่าว รวมทั้งขาดความนับถือครูวิชาสังคมศึกษา

พณี แสงกิจ⁴ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชา
สังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา" โดยใช้แบบสอบถาม ถามครูและนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล
ทั้งโรงเรียนชายและโรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษา ในจังหวัดพระนคร รวม 18
โรง จำนวนตัวอย่างประชากร 728 คน ผลปรากฏว่า

ครูและนักเรียนส่วนมากมีทัศนคติที่คัดค้านการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา แต่ครู
มีปัญหาทั้งในค่านส่วนตัว คือรายได้ที่ต่องประหยัด และค่านการงาน คือการสอนยังไม่มี
ประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากครูมีชั่วโมงสอนมากเกินไป ครูต้องสอนหลายวิชา มีงาน
พิเศษที่ต้องทำมาก รวมทั้งมีนักเรียนเป็นจำนวนมากอยู่ในความรับผิดชอบทำให้ครูมีเวลา
เตรียมการสอนน้อย ครูไม่ได้รับความสะดวกเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์การสอนของโรงเรียน

---

⁴พณี แสงกิจ, "แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้น
มัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509).

ครูขาดประสบการณ์ในการสร้างและใช้อุปกรณ์การสอน อุปกรณ์การสอนของโรงเรียนมีน้อยและไม่ทันสมัยเท่าที่ควร เรื่องกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งผู้บริหารและผู้นักครองยังไม่เห็นความสำคัญ อุปกรณ์สำคัญที่มีผลต่อการสอนคือ นักเรียนขาดความสนใจหรือไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา

ทั้งครูและนักเรียนยังมีความเห็นว่า หลักสูตร กระดาษและกำหนดเวลาทำการสอนไม่สมดุลกัน หนังสือแบบเรียนไม่เหมาะสมหลายด้าน เช่น เนื้อหา ภาษา รูปร่าง กระดาษที่ตีพิมพ์ ภาพ เป็นต้น โรงเรียนส่วนมากมีห้องสมุดแต่ขาดหนังสือสำหรับการค้นคว้า ห้องสังคมศึกษาและพิพิธภัณฑ์สังคมศึกษายังมีในโรงเรียนน้อยแห่ง สำหรับการวัดผลการสอน ครูเข้าใจความมุ่งหมายของการวัดผลดี ทั้งครูและนักเรียนขอข้อทดสอบแบบปรนัยและอัตนัยผสมกัน

จรรยา คุณมี ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยส่งแบบสอบถาม ถามผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ รวม 44 แห่ง ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. ปัญหาของผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นอุปสรรคมากของโรงเรียนราษฎร์คือผู้บริหารไม่ตั้งงบประมาณซื้ออุปกรณ์การสอนให้เพียงพอ และไม่ติดตามผลการเรียนการสอนวิชานี้เท่าที่ควร สำหรับโรงเรียนรัฐบาล ปัญหาที่เป็นอุปสรรคมากคือ ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญบำรุงขวัญครูสอนวิชานี้เท่ากับครูสอนวิชาอื่น

2. ปัญหาของครูผู้สอน ที่เป็นอุปสรรคมากในโรงเรียนราษฎร์คือ ครูอาจยังมีความชำนาญในการสอนไม่เพียงพอ และขาดการศึกษาอบรมเพิ่มเติม ในโรงเรียนรัฐบาลก็มีแนวโน้มเช่นนี้เหมือนกัน

---

⁵จรรยา คุณมี, "การศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (ปริทัศน์-นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2512).

3. ปัญหาของนักเรียน โรงเรียนรัฐบาลที่เป็นอุปสรรคมากที่สุดคือ นักเรียนมีพื้นฐานทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันมากเกินไป ปัญหาข้อนี้เป็นอุปสรรคพอประมาณในโรงเรียนราษฎร์

4. ปัญหาค่านักเรียน ครูโรงเรียนราษฎร์เห็นว่า การที่หลักสูตรคลุมเครือเกินไปเป็นอุปสรรคมากที่สุด ครูโรงเรียนรัฐบาลเห็นว่า เป็นอุปสรรคมาก

5. ปัญหาค่านตำราเรียนและอุปกรณ์การสอน ที่เป็นอุปสรรคมากที่สุดของโรงเรียนราษฎร์คือ ตำราเรียนวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่มีแบบฝึกหัดคำถามประจำบท หัวข้ออภิปรายและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม กับขาดห้องสังคมศึกษาซึ่งทางโรงเรียนรัฐบาลเห็นว่า เป็นอุปสรรคพอประมาณ

6. ปัญหาค่านข้อสอบได้ ครูโรงเรียนราษฎร์เห็นว่า เป็นอุปสรรคมาก เพราะข้อสอบออกเกินเนื้อหาในหลักสูตร และบางข้อออกคลุมเครือเกินไปยากแก่การตีความหมายที่เป็นอุปสรรคพอประมาณคือ ข้อสอบออกวัดความจำมากเกินไป

อารีย์ จิตรนุสนธิ⁶ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น วิธีการวิจัย ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนรัฐบาลรวม 33 แห่ง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีหาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในรูปตาราง ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูส่วนมากได้รับปริญญาตรีและสอนมานานประมาณ 8 ปี ครูชอบสอนวิชาภูมิศาสตร์เพราะเห็นความสำคัญของวิชานี้ และเห็นความสำคัญของการกำหนดความมุ่งหมาย การสอนเตรียมการสอนอย่างถี่ วิธีสอนส่วนมากใช้แบบบรรยายและใช้อุปกรณ์การสอน การวัดผลใช้ข้อทดสอบแบบปรนัยและอัตนัย ปัญหาการสอนที่พบคือ โรงเรียนขาดอุปกรณ์การสอน และ

⁶ อารีย์ จิตรนุสนธิ, "ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร ธนบุรี," วารสารบัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ปีการศึกษา 2512, หน้า 158-159.

หนังสือวิชาการไม่เพียงพอแก่การค้นคว้า ครูสอนเสนอว่า กระทรวงควรพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน คู่มือครู แบบเรียนให้ทันต่อเหตุการณ์ โรงเรียนควรมีอุปกรณ์ และหนังสือวิชาการให้เพียงพอแก่ความต้องการ

ความเห็นของนักเรียน นักเรียนชอบวิชาภูมิศาสตร์ ต้องการครูที่ดี ความรู้ดี มีวิธีการสอนทันสมัย ชอบให้มีการจัดไปศึกษานอกสถานที่ และต้องการให้วัดผลเมื่อจบบทเรียน สำหรับเวลาเรียนวิชาภูมิศาสตร์น้อยเกินไป ควรเพิ่มชั่วโมงเรียน
ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

1. ครู ต้องเลือกวิธีการที่จะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักเรียน
2. กระทรวง ควรจัดให้มีการอบรมครูและนิเทศการศึกษา
3. ผู้บริหาร ควรจัดบริการค่านจัดหาอุปกรณ์ เป็นต้น

มีชัย วรสายัณห์⁷ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษานโยบายและอุปสรรคของครูอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2512" การวิจัยครั้งนี้วิจัยโดยส่งแบบสอบถาม ตามอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ทั้งสิ้น 92 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. สถานภาพของครูภูมิศาสตร์ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ครูส่วนใหญ่จบปริญญาตรี
2. ครูภูมิศาสตร์ประสบปัญหาและอุปสรรคในการสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาอยู่หลายประการ คือ

2.1 หลักสูตรภูมิศาสตร์ เนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตรไม่สอดคล้องกับหน่วยกิตระยะเวลาสอนน้อยเกินไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรให้นักเรียน ป.กศ. ได้มีโอกาสฝึกฝนเนื้อหา แนวการสอนในหลักสูตรระดับประถมศึกษา

---

⁷มีชัย วรสายัณห์, "การศึกษานโยบายและอุปสรรคของครูอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2512" (ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2513).

2.2 วิธีการสอนและเรื่องการใช้อุปกรณ์การสอน สถาบันทางแห่งชาติ แคลนอุปกรณ์การสอน เช่น แผนที่ ลูกโลก ฯลฯ

2.3 การวัดผล มักเน้นด้านความจำ ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า

1. ศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์ควรทำความเข้าใจกับครูผู้สอนในเรื่องหลักสูตร ควรเน้นให้นักเรียน ป.กศ. เข้าใจถึงแนวทางและวิธีสอนให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ควรมีการอบรม สัมมนาครูภูมิศาสตร์อย่างน้อยปีละครั้ง การสัมมนาควรเน้นเรื่องการวัดผล
2. อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการ ควรจัดให้ครูสอนตามประสบการณ์ เป็นกำลังใจในด้านการสอน ให้ความสะดวกในเรื่องจัดหาอุปกรณ์ และควรส่งครูเข้าร่วมสัมมนา เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครูภูมิศาสตร์ได้ความรู้ใหม่อยู่เสมอ
3. อาจารย์ผู้สอน ในการสอนจะต้องหาวิธีที่เหมาะสมเพื่อสอนและให้ใค่นลดี ควรสอนให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหา การใช้อุปกรณ์การสอนควรให้สอดคล้องกับเนื้อหา เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ เข้าใจมากขึ้น

ปราณี หัตถ์ฉลาค⁸ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบลักษณะการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ โดยใช้วิธีสังเกตแบบสอบถาม ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร สุ่มตัวอย่างได้จำนวนโรงเรียน 30 โรงเรียน จำนวนประชากร 110 คน ผลปรากฏว่า

1. การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน

⁸ปราณี หัตถ์ฉลาค, "โปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514).

2. การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ต่างกันในเรื่อง

2.1 ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ต้องสอนทุกวิชาในหมวดสังคมศึกษา และต้องทำการสอนวิชาอื่น ๆ นอกเหนือไปจากวิชาสังคมศึกษามากกว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล

2.2 ในการวางโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลประกอบด้วย หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษาร่วมกัน แต่ในโรงเรียนราษฎร์ส่วนใหญ่ได้แก่ ครูสังคมศึกษาร่วมกันวางโปรแกรมเท่านั้น

2.3 ในการดำเนินงานเพื่อให้มีโปรแกรมการเรียนการสอนที่ขึ้น โรงเรียนรัฐบาลได้จัดให้มีการนิเทศเกี่ยวกับวิธีทำหลักสูตรมาใช้กับคณะครูก่อนภาคเรียน และเตรียมอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ความสะดวกสบายอื่น ๆ ตลอดจนสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าโรงเรียนราษฎร์ อย่างไรก็ตาม การจัดดำเนินการดังกล่าวยังมีน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

สำหรับการวิจัยในต่างประเทศที่พอจะเกี่ยวข้องกับปัญหาในการสอนวิชาภูมิศาสตร์ นั้น ได้มีผู้ทำการวิจัยซึ่งอาจนำมาศึกษาและพิจารณาเป็นแนวทางประกอบการวิจัยเรื่องนี้ได้ ดังนี้คือ

เมื่อปี ค.ศ. 1962 ได้มีการประชุมครั้งสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรสังคมศึกษา⁹ ที่ Edicott House ของสถาบัน M.I.T., Dedham, Massachusetts โดยมี American Council of Learned Societies และ Educational Services, Incorporated เป็นผู้อุปถัมภ์ มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 40 คน จากโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องหลักสูตรตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงมัธยม โดยได้ยึด

⁹หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือนิเทศการศึกษา วิชาสังคมศึกษา (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513), หน้า 19.

วิธีการที่เคยใช้ในการทำหลักสูตรคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นแนวทาง ที่ประชุมมีความเห็นว่า ไม่ควรจัดวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาแยก ควรจัดเป็นวิชารวมจนถึงชั้นมัธยม นอกจากในกรณีที่เกิดเป็นวิชาเลือกเท่านั้น

ในที่ประชุมครั้งนี้มีความเห็นว่า การสอนสังคมศึกษาควรใช้สถานการณ์ที่เป็นจริง ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจริง ๆ

สำหรับความเคลื่อนไหวในต่างประเทศเกี่ยวกับวิธีสอนสังคมศึกษา John U. Michaelis¹⁰ ได้สรุปความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษาไว้ในเอกสารชื่อ Using Current Curriculum Developments ของ Association for Supervision and Curriculum ว่าดังต่อไปนี้

1. เน้นความสำคัญของการสอนให้เกิดมีความคิดรวบยอดขั้นพื้นฐาน (Basic Concept) มากขึ้น เพราะจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีกว่าเดิม
2. เน้นเกี่ยวกับวิธีสอนว่า ควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ตั้งแต่ขั้นต้น ๆ ทอมาก็ค่อย ๆ ขยายขึ้นและลึกซึ้งยิ่งขึ้นเมื่ออยู่ชั้นสูง ดังนั้นการเรียนจึงมีเรื่องเรียนซ้ำกัน ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้นักเรียนเข้าใจดียิ่งขึ้น
4. มุ่งให้เด็กเกิดทัศนคติว่า ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สมบูรณ์ที่สุดและยังไม่ยุติ การค้นคว้าใหม่อาจทำให้พบสิ่งใหม่ ๆ ฉะนั้นการเรียนรู้อาจไม่มีวันจบสิ้น
5. ส่งเสริมให้เด็กรู้วิธีการค้นคว้าสร้างความรู้ใหม่ (Method of Inquiry)
6. ส่งเสริมให้เด็กมีทักษะในการศึกษาหาความรู้ได้ตามสภาพ
7. ส่งเสริมให้มีความคิดวิพากษ์วิจารณ์
8. ส่งเสริมให้เด็กเรียนเหตุการณ์ปัจจุบันให้รู้ทั่วไป
9. พิจารณาบทบาทของค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

¹⁰ หน่วยศึกษานิเทศก์, เรื่องเดิม, หน้า 41-42.

10. ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมของบรรดาชาติต่าง ๆ

ผลของการประชุมคณะกรรมการวิชาการของสหภาพภูมิศาสตร์ระหว่างประเทศ¹¹

ครั้งที่ 18 ที่เมืองริโอเดอจาเนโร (Rio De Janeiro) ประเทศบราซิล ระหว่างวันที่ 9 - 18 สิงหาคม ค.ศ. 1956 เกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ พอสรุปได้ดังนี้

โรงเรียนต่าง ๆ จะมีปัญหาในการสอนภูมิศาสตร์ 2 ประการ คือ

1. ปัญหาการจัดระบบการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในหลักสูตร ปัญหา มักจะมาจากผู้บริหารการศึกษาซึ่งไม่ใช่คนภูมิศาสตร์ จึงไม่เข้าใจถึงคุณค่าที่แท้จริงของวิชาภูมิศาสตร์ จึงมักรวมเข้ากับวิชาประวัติศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ ซึ่งถึงแม้ว่าทั้งประวัติศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีกล่าวถึงภูมิศาสตร์บ้าง แต่จุดมุ่งหมายของทั้งสองวิชาไม่เหมือนวิชาภูมิศาสตร์

2. ปัญหาเกี่ยวกับการสอนภูมิศาสตร์¹² พบว่า ปัจจุบันยังหาวิธีสอนที่เหมาะสมไม่ได้ ข้อเสียในการสอนภูมิศาสตร์ได้แก่ การสอนไม่สัมพันธ์กับวิชาอื่น สอนให้จำเพียงอย่างเดียว ไม่สอนให้เกิดความเข้าใจ เนื้อหาก็น่าเรียน ไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ความยุ่งยากของการสอนภูมิศาสตร์ คือ การพยายามสอนให้เด็กได้รับทั้งความรู้ และทัศนคติที่ดี ครูจะต้องพยายามป้อนคำถามให้คิด จัดประสบการณ์ที่ท้าทายให้เด็กเกิดอยากเรียก อยากคนคว้า เพื่อก่อให้เกิดแนวความคิดใหม่ ตลอดทั้งมีทัศนคติที่ดีด้วย แต่วิธีสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่มักจะหาประสบการณ์โดยตรงให้เด็กไม่ได้ ซึ่งทำให้เด็กไม่เกิดทัศนคติตามเป้าหมาย

¹¹N.V. Searfe, "Report of the Commission on the Teaching of Geography in School," in International Geographical Union, pp. 2-3.

¹²Ibid., pp. 8-10.

แคสเปอร์ (Casper)¹³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ขอบข่ายและเนื้อหาของหลักสูตร วิชาภูมิศาสตร์แผนใหม่ ชั้น 4 - 12 โดยรวบรวมผลการค้นคว้าและการวิจัยเกี่ยวกับการ เรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ จิตวิทยาการศึกษา ทฤษฎีการสร้างหลักสูตร และได้ออกแบบ สอบถามตามถึงประสบการณ์การสอนของครูจำนวน 266 คน ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. ภูมิศาสตร์กายภาพ ควรจะให้เรียนเกี่ยวกับภูมิอากาศ อุณหภูมิ ดิน แร่ ผลิตผลทางเกษตรกรรม ควรให้เรียนทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
2. ภูมิศาสตร์ภูมิภาค ควรให้เรียนเกี่ยวกับดินแดนต่าง ๆ ควรจะให้เรียน ดินแดนที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนก่อน และเมื่อเรียนชั้นสูงขึ้นไปจึงเรียนเกี่ยวกับดินแดนที่อยู่ไกล ๆ
3. ทักษะภูมิศาสตร์ ส่วนมากเป็นทักษะเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น แผนที่ ลูกโลก
4. เกี่ยวกับระยะเวลาในการสอน ชั้นประถมศึกษาควรใช้เวลา 150 นาที ต่อสัปดาห์ ชั้นมัธยมควรใช้เวลา 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ใน 2 ภาคเรียน

แคสเปอร์สรุปว่า เมื่อนักเรียนเรียนถึงชั้น 12 จะสามารถคิดและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ คีซึ้น ดังนั้นครูจึงควรส่งเสริมให้เด็กรู้จักใช้ความคิดให้มากขึ้น

อันเดอร์วูด (Underwood)¹⁴ ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้ โรงเรียนมัธยมในรัฐโคโลราโดราว 74 % ไม่จัดวิชาภูมิศาสตร์ไว้ในหลักสูตร จากการ ศึกษาพบว่ามืองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

---

¹³B.M. Casper, "Scope and Sequence of Geographic Education in Modern School Curriculum Grade 4 through 12," The Journal of Geography, Vol. 50 (February, 1961), pp. 53-58.

¹⁴Robert Marshall Underwood, "Factor Affecting the Exclusion of Geography From the Curriculum of Certain Colorado High School," Dissertation Abstracts, Vol. 25, No. 9 (March, 1965), pp.2209-5210.

1. นักบริหารและผู้จัดทำหลักสูตรไม่เห็นความสำคัญและคุณค่าของวิชาภูมิศาสตร์
2. ผู้มีอำนาจในการจัดโปรแกรมการเรียน มีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ ทำให้มองข้ามความสำคัญของวิชานี้เสีย

3. นักบริหารส่วนมากเห็นว่าวิชาภูมิศาสตร์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา จึงไม่ยอมให้เด็กเรียนวิชานี้แยกออกจากวิชาสังคมศึกษา

นอกจากนี้อันเตอร์วูดยังค้นพบว่า

1. ในรัฐโคโลราโดไม่มีสถาบันภูมิศาสตร์ชั้นสูงมากพอที่จะสนับสนุนให้โรงเรียนต่าง ๆ เห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์
2. ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ส่วนมากมีความรู้ทางภูมิศาสตร์ไม่เพียงพอที่จะถ่ายทอดให้เด็กมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ได้อย่างแท้จริง
3. การจัดให้นักเรียนต้องเรียนวิชาภูมิศาสตร์ร่วมกับวิชาอื่นในหมวดสังคมศึกษา จึงทำให้ครูและบุคคลทั่วไปมองเห็นคุณค่าของวิชาภูมิศาสตร์น้อยไป
4. โรงเรียนมัธยมต่าง ๆ จำกัดให้เด็กเรียนวิชาต่าง ๆ เป็นจำนวนน้อย เด็กจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนวิชาภูมิศาสตร์ และไปเลือกเรียนเฉพาะวิชาที่เห็นว่าจำเป็นแก่ตัวเองจริง ๆ

อันเตอร์วูดได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรวิชาภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้

1. สถาบันการศึกษาชั้นสูงในรัฐโคโลราโดควรเพิ่มเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
2. ควรเพิ่มชั่วโมงการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ให้มากขึ้น
3. นักภูมิศาสตร์อาชีพควรรพยายามให้โรงเรียนมัธยมต่าง ๆ ในรัฐโคโลราโดเปิดสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
4. ควรจัดให้นิสิตคามวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ปรารถนาจะออกไปเป็นครูได้เรียนวิชาภูมิศาสตร์อย่างน้อยคนละ 3 แขนง
5. นักบริหารและผู้จัดทำหลักสูตรควรรพยายามเรียนรู้อารมณ์และคุณค่าของวิชาภูมิศาสตร์เพื่อจะได้นำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำหลักสูตรต่อไป

เรย์โนลด์¹⁵ (Reynolds) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Social Studies Practices in Selected Secondary School in East Tennessee" มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนามาตรฐานในการประเมินโปรแกรมสังคมศึกษาและเกณฑ์ที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันของโรงเรียนระดับมัธยมในรัฐเทนเนสซี

ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่เตรียมการสอนทางด้านวิชาการที่ ส่วนใหญ่เคยร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเกี่ยวกับสังคมศึกษา แต่มีครูเพียงเล็กน้อยที่เป็นสมาชิกทางการศึกษาหรืออ่านวารสารเกี่ยวกับสังคมศึกษาเป็นประจำ ครูส่วนมากไม่มีเวลาว่างในระหว่างภาคเรียน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาความคิดใหม่ ๆ อย่างไรก็ตาม ยังมีการสอนแบบทีม

วิธีการสอนที่ครูนิยมใช้กันมากที่สุด คือ rôle - play ใช้วิธี inquiry นำเข้าสู่บทเรียนมีน้อย การสอนมักเน้นด้านเศรษฐศาสตร์ มนุษยวิทยา และเรื่องระหว่างประเทศ การใช้ประโยชน์จากการศึกษาเป็นรายบุคคล (Case Study) มีน้อย ร้อยละ 70 ของครูทั้งหมดชอบการบริการภายในโรงเรียน

เฮลเบอร์น¹⁶ (Helburn) กล่าวว่า บทบาทของโครงการภูมิศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา (The Role of the High School Geography Projects) เป็นเครื่องช่วยอย่างดีที่จะทำให้ครูสอนภูมิศาสตร์และนักภูมิศาสตร์เข้าร่วมมือกัน และกล่าวการปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ความเจริญด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ มีมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ครูภูมิศาสตร์และอุปกรณ์ในการสอนล้าหลังมาก จึงต้อง

---

¹⁵ Billy Gene Reynolds, "Social Studies Practices in Selected Secondary School in East Tennessee," Dissertation Abstracts International, Vol. 30, No. 11 (May, 1970), p. 4879-A.

¹⁶ Nicholas Helburn, "Improving Communicating Between the Teacher and the Geographer. The Role of the High School Geography Project," The Journal of Geography, Vol. 64 (April, 1965), 149-152.

แก้ไขให้การเรียนการสอนทันต่อเหตุการณ์ของโลก จะต้องพยายามทำให้วิชาภูมิศาสตร์ เป็นวิชาที่สำคัญ การสร้างหลักสูตรและการจัดอุปกรณ์ให้ทันสมัยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ความสำเร็จจะเกิดได้จากความร่วมมือกันระหว่างครูและนักภูมิศาสตร์

เจมส์ แพตเตอร์สัน¹⁷ (James Patterson) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Problems in Social Studies Instruction in Thai High Schools," ในปี ค.ศ. 1965 โดยผู้วิจัยใช้เวลาหนึ่งปีสัมภาษณ์ครูผู้สอนสังคมศึกษาในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ผลของการศึกษาสรุปปัญหาการสอนสังคมศึกษาได้ 9 ปัญหา คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการสอน ครูไม่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายของการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษาที่เขียนไว้ในหลักสูตร เช่น ครูไม่ได้อสอนหรือไม่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์หรือรู้จักการแก้ปัญหา ถึงแม้ว่าหลักสูตรจะได้นั้นถึงจุดมุ่งหมายนี้

2. ปัญหาเกี่ยวกับตัวครู ครูสังคมศึกษาที่มีความรู้ดีมักจะสอนอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยให้เหตุผลว่า เพื่อจะได้มีโอกาสก้าวหน้าทางวิชาการและอาชีพ เช่น ครูสามารถจะไปศึกษาต่อภาคค่ำได้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า สิ่งเหล่านี้ทำให้มาตรฐานการสอนสังคมศึกษาลดลง เนื่องจากครูละเลยหน้าที่การสอนโดยหันไปเอาใจใส่เรื่องการศึกษาของตน นอกจากนี้ครูบางคนลาไปศึกษาต่อทำให้ไปเพิ่มชั่วโมงสอนแก่ครูคนอื่น ซึ่งนับเป็นภาระที่หนักเกินไป ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ครูที่มีปริญญาจากต่างประเทศมักจะได้รับค่านิยมยกย่องมากกว่าครูที่จบในเมืองไทย ทั้ง ๆ ที่บางครั้งครูที่จบจากต่างประเทศไม่สามารถนำความรู้มาใช้ในประเทศไทยได้

3. ปัญหาการขาดแรงจูงใจ เพราะการสอนสังคมศึกษาส่วนใหญ่เป็นการสอนแบบบรรยาย นอกจากนี้ยังเน้นการท่องจำมาก ข้อสอบส่วนมากทดสอบความจำ

---

¹⁷James Patterson, "Problems in Social Studies Instruction in Thai High Schools," The Social Studies, Vol. 2 (February, 1966), pp. 61-64.

4. หนังสือแบบเรียน หนังสือแบบเรียนยังมีน้อย
  5. การขาดแคลนแหล่งคนควา ห้องสมุดมีน้อย หนังสือส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ นักเรียนใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่ หรือไม่ใช่เลย ครูขาดความรู้เรื่องการใช้อุปกรณ์
  6. การขาดเสรีภาพทางค่านิยมวิชาการ มีการอภิปรายทางวิชาการน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางค่านิยมเมือง
  7. ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชา วิชาสังคมศึกษาแยกเป็นรายวิชา ขาดการประสานงานกันระหว่างครูที่สอนสังคมศึกษา
  8. ปัญหาเรื่องการวิจัย คือ ไม่สามารถถามคำถามผู้ที่มีความรับผิดชอบเรื่องนั้น ๆ ได้โดยตรง
  9. ปัญหาการมีหลักสูตร ซึ่งมีเพียงหลักสูตรเดียวและกว้างเกินไป
ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาว่า ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรสังคมศึกษา ปรับปรุงโปรแกรมการฝึกหัดครู และควรจัดสรรงบประมาณค่านิยมศึกษาให้มากขึ้นกว่านี้
- เวลดแคมป์¹⁸ (Velkamp) ได้ทำการวิเคราะห์ถึงสถานภาพของการศึกษานิวทาสตรีของโรงเรียนมัธยมชั้นระดับกลางในเขตพื้นที่ 3 รัฐ เพื่อต้องการทราบในเรื่องต่อไปนี้
1. ครูและผู้บริหารมีความสามารถในการสอนและให้คำแนะนำวิชานิวทาสตรีมากน้อยเพียงใด
  2. การสอนนิวทาสตรีควรมีข้อกำหนดอย่างไร
  3. โรงเรียนควรมีปรัชญาหรือความมุ่งหมายในการสอนนิวทาสตรีหรือไม่

¹⁸James J. Velkamp, "An Analysis of the status of Geography Education in the Intermediate Grades in a Tri-state Regional Area," Dissertation Abstracts, Vol. 28, 5 (November, 1967) 1635-1636.

หรือไม่

4. ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญของการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในปัจจุบันนี้
5. การสอนวิชาภูมิศาสตร์ควรใช้เวลาเท่าไร
6. จะกำหนดเนื้อหาและขอบข่ายของวิชาภูมิศาสตร์ในระดับกลางอย่างไร
7. วิธีสอนภูมิศาสตร์นั้นเป็นแบบไหน
8. อุปกรณ์การสอนวิชาภูมิศาสตร์มีอะไรบ้าง
9. การสอนวิชาภูมิศาสตร์มีความสัมพันธ์กับขนาดของโรงเรียนหรือไม่
10. ผู้บริหารและครูควรมหาทางในการปรับปรุงการสอนภูมิศาสตร์อย่างไร
11. ขอเสนอแนะในการวิจัยถึงการสอนวิชาภูมิศาสตร์มีอะไรบ้าง

สรุปผลการค้นคว้าได้ดังนี้

คั้ง

ภูมิศาสตร์

ยั้งขึ้น

มักจะได้รับการสนับสนุนน้อยมาก

โรงเรียนขนาดเล็กจะมีชั่วโมงสอนภูมิศาสตร์น้อย

ต่างก็ไม่มีความสัมพันธ์กัน

1. การอ่านหนังสือเรื่องต่าง ๆ มากมีส่วนช่วยทำให้การสอนวิชาภูมิศาสตร์
2. ผู้บริหารและครูควรมีการประสานงานกันเพื่อช่วยทางด้านการศึกษา
3. การสอนภูมิศาสตร์ที่ชัดเจนจะช่วยทำให้นักเรียนในระดับกลางเข้าใจมาก
4. ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ ควรเตรียมการสอนและรักในการค้นคว้า
5. ปรึกษาหรือจุกมุงหมายการสอนวิชาภูมิศาสตร์ของโรงเรียนส่วนมากแล้ว
6. โรงเรียนทั้ง 3 ขนาดนั้นมักจะสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้เชื่อมกับวิชาสังคมศึกษา
7. โรงเรียนแต่ละแห่งมีจำนวนชั่วโมงที่ใช้สอนวิชาภูมิศาสตร์แตกต่างกัน
8. ขอบข่ายของเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์แต่ละระดับและขนาดของโรงเรียน
9. ในบางครั้งผู้บริหารและครูไม่สามารถตกลงกันได้ถึงเรื่องวิธีสอน
10. ผู้บริหารโดยทั่วไปมักจะยึดคำรามากเกินไป

11. อุปกรณ์ที่ใช้ในโรงเรียนมีความแตกต่างกันมาก แต่ควรเน้นในค่าน
อุปกรณ์ที่เป็นโครงการและจัดหนังสือในห้องสมุด
12. รัฐบาลควรให้ทุนเพื่อการวิจัยทางด้านการสอนภูมิศาสตร์
13. เอกสารสิ่งตีพิมพ์ของโรงเรียน ควรจะมีเรื่องเกี่ยวกับการสอนภูมิศาสตร์
14. การสอนภูมิศาสตร์ในบางครั้งควรพาไปศึกษานอกสถานที่
15. นักบริหารควรดำเนินการปรับปรุงการสอนภูมิศาสตร์ แต่ไม่ควรเปลี่ยนแปลงทั้งหมด

เจมส์¹⁹ (James) กล่าวถึงวิธีการกระตุ้นและเร้าให้นักเรียนนักศึกษาสนใจและ
สนุกสนานในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ โดยพยายามศึกษาถึงวิธีการสอนแบบแผนใหม่ คือให้
นักเรียนเรียนอย่างมีเหตุมีผล เช่น ที่ตั้งของเมืองมีผลต่อลักษณะเมืองอย่างไร ทำไม
บริเวณนั้นจึงเหมาะในการตั้งเมือง นอกจากนี้สอนให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง
ผลิตภัณฑ์ทางค้าเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนอาศัยอยู่ การศึกษาวิชาภูมิศาสตร์อย่าง
มีเหตุมีผลจะทำให้การเรียนมีความหมายขึ้น ซึ่งแต่ก่อนการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ใช้ความจำ
เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ไม่เกิดประโยชน์ อาจารย์ที่สอนวิชาภูมิศาสตร์ควรฝึกให้นักเรียนคิด
อย่างนักภูมิศาสตร์ (Geographical Thinking)

---

¹⁹Preston E. James, "The Hard Core of Geography," in New Viewpoints in Geography, p. 6.